

Minder vlees eten voor duurzamere

De Nederlandse overheid ondersteunt al meer dan een eeuw de landbouw en heeft voor een sterke exportpositie van deze sector gekozen. Het gevolg hiervan is dat het beleid er lang op gericht is geweest om deze sector meer te laten produceren. Na de Tweede Wereldoorlog trad een sterke stijging op in de consumptie van vlees ten koste van plantaardige eiwitten. Door de groeiende voedselproductie en de verschuiving in de voeding van plantaardige naar dierlijke eiwitten nam de druk op het milieu toe. Voor een duurzame oplossing zal de overheid aandacht moeten hebben voor minder produceren en minder vlees eten.

MARIANNE VAN
DER WOONING

Dit komt naar voren in het proefschrift *Protein Politics* van Marike Vijver. Zij heeft onderzocht in hoeverre beleid van de overheid van invloed is geweest op de proporties vlees en plantaardige eiwitten in onze voeding. 'Op het eerste gezicht lijkt het of de overheid zich nauwelijks bemoeit met wat we eten, maar overheidsbeleid heeft wel degelijk invloed. Deze invloed is vaak indirect en heeft te maken met de rol van de overheid in processen die bepalen welke producten voor consumptie beschikbaar zijn, welke eigenschappen een product tot een succes maken en hoe bepaalde producten en productieprocessen worden bevoordeeld boven anderen. De invloed op onze voeding is vaak niet gepland, maar een bijeffect van beleid met betrekking tot een ander onderwerp, zoals landbouw en onderzoek. Ik heb mij in dit onderzoek gericht op ontwikkelingen in de dagelijkse praktijk van voedselproductie en consumptie vanaf 1850 tot 2001. Niemand heeft ooit

Economische waarde van voedsel belangrijkste

besloten dat men in de toekomst een bepaalde hoeveelheid vlees zou gaan eten, dat is zo gegaan. Ik heb uitgezocht hoe dat is verlopen en waarom', licht Vijver toe.

Het promotieonderzoek aan de Universiteit Twente was onderdeel van het programma van de interdisciplinaire onderzoeksgroep Profetas (Protein foods, Environment Technology and Society). Binnen Profetas wordt onderzocht of een verschuiving in de voeding in de richting van meer plantaardig eiwit ten koste van de hoeveelheid vlees een zinvolle oplossing kan zijn voor de milieuvervuiling waarmee de productie van vlees gepaard gaat (www.profetas.nl).

Historische ontwikkelingen 'Al tijdens de eerste landbouwcrisis eind 19e eeuw koos de Nederlandse overheid voor ingrijpen in de landbouw om deze overeind te houden', begint Vijver de historische ontwikkelingen te schetsen. 'Vervolgens maakte Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog een bewuste keuze voor een sterke exportpositie van de landbouw. Nederland exporteerde zelfs zo veel dat in ons eigen land veel mensen te weinig te eten hadden. De oprichting van de Landbouwhogeschool Wageningen aan het begin van de vorige eeuw en de oprichting van een apart ministerie van Landbouw na de Tweede Wereldoorlog hebben de positie van de landbouw extra versterkt. Zo ontstond er gaandeweg een bepaalde ordening, een stramien dat maakt dat bepaalde dingen vanzelfsprekend worden en dat bepaalt met welke blik men naar de dingen kijkt. Uiteindelijk zie je dat de belangen die bij de exportpositie van de landbouw horen in de loop der jaren steeds het zwaarst gewogen hebben als er besluiten genomen moesten worden. Zo werd voedsel in de praktijk meer gezien als een inkomstenbron dan als voedingswaarde.

ere voedselproductie

Dit was geen bewuste keuze van de politiek zoals de keuze voor de export, maar een neveneffect van eerder genomen beslissingen!

Crises Deze bestaande ordening van de voedselproductie verhinderde een duurzame oplossing voor de mestproblematiek en recente voedselcrises door dierziektes zoals varkenspest, mond- en klauwzeer en BSE. Vijver: 'Bij elke crisis verwacht je dat de landbouw zal instorten, maar dat is niet gebeurd. Steeds werden er kortetermijnoplossingen genomen om de productiviteit van de landbouw in stand te houden. Hoewel er ook bij de overheid inmiddels twijfel was gerezen over de wenselijkheid van de intensieve veehouderij. Het was duidelijk geworden dat de huidige productie geen maatschappelijk draagvlak meer had en dat er ook aandacht moest zijn voor andere aspecten zoals dierenwelzijn, milieu en voedselveiligheid, zoals nu in de strategische discussie over voedselkwaliteit. In de praktijk bleven tot nu toe drastische maatregelen echter uit. In de wet herstructurering varkenshouderij werd

de voorgestelde reductie afgezwakt van 25 procent naar 10 procent en werd uiteindelijk 4 procent gerealiseerd.

Voor de optie om minder vlees te gaan consumeren is nooit gekozen. Integendeel, tijdens de BSE-crisis bijvoorbeeld verschenen er overheidsadvertenties in de krant met de boodschap dat de consument gerust vlees kon blijven eten, met als argument dat vlees nog nooit zo veilig was geweest door de extra strenge controle. Dat laatste zal best zo zijn, maar ik zie het toch vooral als een actie om te voorkomen dat de vleesconsumptie zou inzakken. De vleesconsumptie werd niet ter discussie gesteld!

Protesten tegen de industrialisatie van onze voeding zijn er altijd wel geweest en komen ook steeds terug, maar ze hebben nooit veel invloed gehad, constateert Vijver. 'De sterkste tegenbeweging ontstond in het begin van de jaren 70. De WHO had het wereldvoedselprobleem aan de orde gesteld en diverse belangenorganisaties, deskundigen en politici waren van mening dat het beter zou zijn als er in de Westerse landen minder vlees zou worden gegeten, zodat er meer voedsel zou zijn voor mensen in de derdewereldlan-

den. Deze oproep om minder vlees te eten was uniek in de geschiedenis. Maar uiteindelijk kreeg deze tegenbeweging te weinig voet aan de grond.'

Rol consument In het laatste deel van haar proefschrift bespreekt Vijver twee soorten verschuiving in de voeding ten gunste van plantaardige eiwitten: een verschuiving door meer plantaardige vleesalternatieven (novel protein foods) te produceren en een verschuiving door minder vlees te eten. Zij concludeert dat de oplossing niet zal komen van de novel protein foods alleen. 'De voedselindustrie ziet de ontwikkeling daarvan als een mogelijkheid om nog meer te produceren. Die is erop gericht zijn positie te versterken en heeft belang bij het ontwikkelen van nieuwe producten. Novel protein foods zullen daarom niet leiden tot een verlaging van de milieudruk! Daarvoor is volgens Vijver toch echt een daling in de vleesconsumptie nodig.'

Veranderingen zullen veel tijd en energie vragen

'De consument heeft in de praktijk weinig invloed op de productiemethode. Met zijn wens voor een eerlijker geproduceerde voeding die minder schade toebrengt aan dier en milieu kan hij in de praktijk niets en deze wens staat haaks op de belangen van de moderne voedselindustrie. Misschien moeten er gewoon richtlijnen komen voor eerlijke producten, zoals de wetten die producten afkomstig van kinderarbeid verbieden. Zulke regels zou je ook op kunnen stellen voor producten uit de bio-industrie', filosofeert Vijver.

Conclusie 'Als de economische waarde van voedsel belangrijker blijft dan andere waarden zijn er geen grote veranderingen te verwachten die de milieudruk van de voedselproductie verlagen. De moderne voedselindustrie is erop gericht zijn positie in stand te houden en te verbeteren. Ook het beleid van de overheid streefde jarenlang een sterke voedingssector na. Hoewel de overheid inmiddels wel heeft geconstateerd dat de Nederlandse vleesproductie niet verder kan groeien en terugkijkend concludeert dat de eenzijdige financiële benadering van de veehouderij deze sector op een dood spoor heeft gebracht. Toch heeft dit nog niet geleid tot drastische veranderingen in de veehouderij. Veranderingen aanbrengen in de bestaande ordening zal veel tijd en inspanningen vergen', besluit Vijver. 'De overheid zou de moed moeten hebben om het financiële aspect van de voedselproductie los te laten en meer aandacht moeten schenken aan de 'eet minder vlees optie'.

Marike Vijver onderzocht de invloed van het overheidsbeleid op de proporties vlees en plantaardige eiwitten in onze voeding.